

ВОРСКЛО! МОЄ...

Криницька О.П.
(Охтирка, Україна)

Учителю біології, щоб знадобилось у роботі

Уривок з власного роману «ПОЛТАВСЬКА СОРОЧКА»

Розчиняюся вже у своєму Ворсклові, як і мріяла...

Стаю водночас сама і водою, і рибою, і водоростями: довготелесою валісерією – добре знайомою – як у акваріумі моєму з дитинства, та ще – кабомбою – загадково-модриново-ялинкавою, ледь колючою... і аїром смачним-ароматним, і ситником – отим сизуватим «кругляком» із лісу прибережних зарослів, із якого шапки гостроверхі такі любі таточко мій мені, маленькій, плів... І піском золотим крупно-зерним донним стала!.. і ще білим піском, мілкім-мілкім, як сода. І равликами-котушками, і навіть перлинницею річною одноногою – я... і... І отим краєвидом найдорожчим собі: відкадрованими схилами дальніх, злитих між собою, як сіамські близнюки, довготянучих пагорбів (відроги Середньо-Руської височини – останнє, що нагорнув нам сюди вже слабнучий Льодовик) у густих дубових порослевих лісах непоганого бонітету... Пагорбів, що із заходу м'яко обрамляють широкі, добряче запалі заливні луки Ворскла мого... Яке мляво-ніжно, нікуди вже не поспішаючи й не збираючись поспішати, вже й не пливе наче, – а просто плине собі, кружляючи своєю власною долиною, як коли на душу ляже. У часі своєму. Який закінчиться... коли закінчиться. Так все просто.

...Отож, ідучи так, повз Ріку нашу полтавську, я, як і предки мої колись, набираюся характеру і од цього Ворскла, свого. А воно вабить та й вабить кожного з „проходимців” повз... Й заново неспішно бавиться тими, хто потрапляє до нього... То лоскітно ніжить все більш та більш лінкуватою течією, так тепло балує-голубить нею навіть прохолодного дня, чи й ночі, що іноді хочеться ниць розчинитися у тому своєму Ворсклові, такому рідному, як мама, та й нестися разом уже – разом! – до самого Дніпра, а ним – до моря, де великі хвилі розіб'ють тебе – мене! – на міриади молекул та атомів і тоді вже – у пилові тому – прямісінько – до самих зірок! Лишень згадуючи й згадуючи Ворскло тее своє ізначальнее, праматір свою – Ворсклу-Лтаву...

...Ароматом припертого іздалеку татарами – у навалу – на нас – татарського їхнього зілля – аїру, – то ніздрі вона уперто дражнить, лоскоче... Тó і на мого язика смакотою того чортового аїру проситься колись катоване татарвою і турками Ворскло й Приворскля рідне... (вилицями моїми моголо-східняцькими регочеться наді мною ж!) І нині, подекуди, як ретро-траур – темними каналами під зімкнутими кронами старих дерев – уражає Ворскло прямо в душу чіткою вишуканою красою аж чорного тоді скла свого. Замилуєшся чаром темені посеред яскравого дня. І знову... човном уявлення а чи наяву... впливеш на плесо, а чи забредеш тим човном у Ворскляний, зашитий наглухо чи не зовсім зашитий, землею й цвітущими травами веселий рукав, а то у й залиті весняною повинню глибоченькі са́ги, ба навіть міагри; але все те, як і саме, власне Ворскло, – зарóсле ущерть білими прекрасними вонючими та жовтими невзрачними пахущими, як парфуми, ліліями, – ой! Ой та й годі. І ніякі мегаполіси із усіма їх дивами та принадами вже й задаром тобі не нўжні.

На́що!

На́що, коли є у тебе твоє-своє Ворскло...

Отетерієш біля нього од захоплення-подиву. Остовпієш од захоплення-щастя. Та й упадеш на́взнак у м'які, як і сама Ворскла, трави, з любові. І назавжди – з любові. До самої смерті.

І тільки його і забереш із собою: отой... якийсь єдиний, найлюбиміший твій живий-рідний пейзаж Ворскляний: де абрикосове сонце, спускаючись на короткий нічліг у провалля між двома горбами Середньо-Руської височини – останнім вивертом Великого

Льодовика десять тисяч літ тому, – схилами, зарослими дубовими пóрослевими лісами, зливає своє за день розплавлене абрикосове золото як із ковша, аби не застигло за ніч, прями́сінько тобі у Ворскло твоє зливає. Довіряє! А вдосвітка знову любовно всотує його в себе з річки, аби світити й світити цілісінький трудовий виснажливий, стомлюючий тебе до нестями день, і якби не те саме Ворскло, не його прохолодна темінь глибин, не його ласкава тиха любов...

А вже як наш остатній великий птах білий пронесеться плескатим, якимось водяним шумом із густої дубової давнішньої посадки вирвавшись, над Ворсклом пролечить уже майже безшумно, лише ледь-ледь зачіпаючись чорними кінчиками махових пір'їн за вольні наші воздуха, за сонце, за щастя, в них розлите щедро-бездумно-безумно... о-о-о... ось воно! Зрозумієш, побачиш відразу: таки ось чого не хватало цьому прекрасному ворсклянному відові. Такого величного живого птаха... справжнього... Не викопного із мультика! Із металічним блиском проти сонця білих махових пір'їн крил могутніх із чорною ліштвою... (Тільки чомусь онучка моя Настуся, дитя двадцять першого століття питає мене учора: „А може, то все ж таки не птиця, а дрон такий? Таких величезних птахів не буває”. Господи, прости... Дитя нічого, окрім миготливо-дрібних горобців не бачить толком. Що вже про дрохв приполтавських позаминулого століття розказувати йому.

– Лелека, бусол, черногуз це! – намагаюся переконати онучку.

– Ні, ддрррон! – крутить білявою голівкою і великими голубими очима дискретно сигналізує: «Ні! Ні! Ні! НЕ живий!»

От тобі й маєш...

Та вже наступного дня на цьому ж березі Ворскли Настуся кричить мені:

– Який він!.. Який красивий! Нехай прилетить ще!

Бо лелека прями́сінько над головою дитяти пролетів-прошумів... пір'ям! А не залізом та пластмаскою. І одну пір'їну вронив. Живий! Справжній. Сів на березі неподалік. Чогось головою осудливо покрутив. А підійшла онучка стóрожко ближче – знову відлетів, сів на другому місці. Таки хотів довести, що він – справжній птах, а не дрон якийсь? А, та то ж він усідався на тих місцинах, де рибалки звичайно вудять... Шукав згублених ними рибинок... Поласувати малим би відніс. Такий вишукано-біло-чорний аристократ наш єдиний, ба навіть – сноб. Постава горда. А який поворот голівки! Зиркне – рублем подарує. А бач, згублене вишукує, як посміттюха якась.

...Простячок горобчик коричнявенький підлетів до урізу води – два ковточки хльобонув собі та й годі. Глянув на нього лелека із погордою:

– Це отой... що їх багацько під моєю стріхою живе.

Так отож, горобців цвенькотливих багато, а красень-бусол... Тільки його й не хватало моєму улюбленому пейзажу. Ледь чутного шёрхоту крил його об вітер... зустрічний! Попутний... І віриться у таку мінутню, що долетить той лелека і до Сонця. Як тільки схоче собі. І до зірки отої ліббої цвіту електрик, що біля Місяця усе крутиться-вештається (та схоже, ніяк його не обкрутить), такої красивої, такої доброї, здається. Та ревнючої ж! Однак долетить лелека. Бо від Ворскла летить. Яка сили не одбирає, не розпорошує, а тільки дає і дає, та складає у тебе, у лелеку, в аїр, у ситник – сусіда аїру. Та навіть у качечку кривеньку наскладала, котора і дітей вилупила, і на крильця підняла, і навіть захистила од лисиці, красної. А ото від пулі охотника... І сама у тому бою окривіла. І навіки, в зиму, на льодові при малесенькій ополонці та при згадках про трагедію – остáлася.

Й нащо ото перелітних птиць люди убивають. Воно ж прилетіло так іздалеку. Через таке глибоке та таке ж таки чорне-чорнісіньке море! Так раділо. Так кричало од несамовитого щастя вертання. І так прикрасіло наше Ворскло. Стільки радості принесло у світ ворскляний отою вервечкою дрібних каченяточок, що за командою дисципліновано то ховаються в очерет, то так само дисципліновано гордо впливають павічечками міняютьюрними на скло-плесо, наче й не тікали тільки що.

Суєта ж людей...

Як ото суєтиться над річкою нашою дрібна-дрібнюща мошкa: без усякого тобі упину. Та безладно так... Точно як ті люде.

Та зачаровує чомусь... суєта. Як ото зачаровує чудненька пісенька, що її тоненьким голосочком співала-вспівувала іноді бабуся моя, Санічка:

– Як упав комарь на помості...

Побив-поламав собі кості!

Злетілися мухи – потужили,

Вони йому косточки ізложили...

Та ха-а-ай...

Хай собі! Хай. Хоча й казала полтавка моя бабуся, Санічка, що Хай – поганий чоловік, та...

Ворскло тече – люди йдуть. Повз. Повз! Жмути сонця, а то й цілі снопи його у воді тій спостерігаючи: то з високого берега, а то й навколо ніг своїх...

Ріка – на місці. На місці?..

Аж зеленава попід берегами ворскляними вода й недвижима наче. Наче... Скло! Таки скло. Недарма – Ворскло. Сотні й сотні літ – Ворскло. І мені дісталось воно ще зачарованим. Не розсіпалися поки що чари над ним, чийсь. І предки, у чергу свою, Ворсклом зачаровані, – так ідуть собі?.. Але...

Ворскло леже собі обирає час від часу – аби на краще. Аби піщаніше. Аби – твердіше! Аби впвненіше плисти по ньому. Аби – не багно! Отож під Дульями мого Криницького таке звивисте воно, таке обривисте. Такі береги його – ба навіть із обох бочків – ба навіть зі швидкою порівняно течією – круті. Й недарма Криницький мій звав цю ворсклянну місцину Бистрянкою. Вона ще й «пороги» тут влаштовує інколи, мабуть раз на сто років, але влаштовує: сизо-глеєві-глинясті, та такі собі міцні: як заляжеш трохи нижче за них, як учепіришся пальцями-нігтями у глеяку оту, а вода аж піниться од злості, усе виштовхати-випорснути тебе намагається із усіх своїх сілочок. Аж ні... не виходить! Доки сілочок у тебе стачить опинчатися їй. Аж ось...

– Лети! Верещи! – кричить моє Ворскло, розхулганившись.

Вискочила. Як пробка із шампанського. Пливу... Вже спокійно пливу, насолоджуючись життям, літом, Ворсклом своїм... А... А хтось із предків моїх, ніт-ніт, та й погляне на мене злим оком, як на незрозуміле, дике для них (а чи здичавіле із часом), створіння:

– І як це ми таке породили?! Чого вона так просто собі плаває? І без довгої сорочки?! Або стоїть собі та й стоїть. На узбіччі. Та так довго... І сама така довга! Хіба такі жінки бувають? І нічого не роблячи стоїть. Де земля її... Де воли?! Де сорочка вишита полтавська?! Юпка бархотна розшита... із плеч де й куди звалилася? А де ж її добре намисто та всі дукачі наші, коли вона – наша?! Ми ж передавали... З покоління в покоління! Хто зронив? Хтось ізгубив? Хто – розсипав?! «Нащадок»! Тьху! І очки на носі, як у пана нашого були. Де ж коні її, один хоча б? Забіг десь? Чи цигани у недолугої вкрали? Й поганенької підводи навіть поруч нема. Злидень! Таки точно: злидень.

Й після тиради такої – на послідній мислі тиради – стискає предок мій цікавий не раз погрижене дике яблучко іще дужче у кармані своєму, аби при нагоді шмагонути у мене зненацька, поцілити злостиво, «аби не була така, аби була, як на́да бути справжній полтавці: аби стріляла птиць вліт, на коні скачучи, як Санічка наша Сидоренко скакала, аби жала серпом, як усі ми, Прилуцькі, та снопи в'язала і в копи справно складала; аби співала, як Дуня наша, Сидоренкова, аби... аби бжіл порала, як ми, Кулиничі із віку в вік порасемо, аби купу своїх діточок любила, як любила Марта Прилуцька та найменша її дочка – Соня...»

...Стоять старезні дуби в моїй Доброславівці над Ворсклом. Так звана «Доброславівська дача» є на всіх картах, починаючи з карти Боплана і до лісгоспівських.

Виходять оці старючі дуби із землі як кріпкі білі гриби-боровики. Стоять і через три – чотири віки, та вже впираючись у землю такими собі опуклими спідницями-кринолінами. Тягнуть і з південного пологого схилу гори, добре освітлюваного Сонцем, важенні віти-руки: «Дай! Дай іще більше світла! Тепла... Фотонів, фотонів! Ква-антів!!!» – волають, іноді аж розпачливо: так крона говорить. Особливо восени. Коли... Ой, коли... Коли дуби знизу гори оторочені, як оборкою, вже голою од листу Тернівкою. Вона й гола вже. Однак, простягає до всіх свою колючі ручки, наче звиняючись за ту нечаянно-нарошну наготу:

– Візьміть блакитних ягідок, ось візьміть! Вони, як небо ниньки. Не вірите? А погляньте на небо! Бачте... Так візьмете?..

І треба продиратися голими руками крізь колючки. Брати та дякувати, дякувати і – брати. Смачні бо кругленькі ягоди-кістянки. Розпачливо смачні.

А що дуби? Поблажливо поглядають зверху. Підпалені, з накиданим у нижні дупла сьогоднішнім сміттям, однак не втрачають свого аристократизму. Необгорожені, зрубані, вже такі, що й гніють... Аристократи, однак. Якби-то їх та до стабільної Великої Британії... От би де вони розкошували. От би їх навколо газонами мавританськими кохали та підкохували. Побіля замків, обплетених до самісіньких гострих чи тупих вершечків розками цвітними.

...Швидко вже так старіється моє задомбоване Ворскло (гребля за греблею, гребля за греблею) як затромбована вена, перетворюючись на руслове водосховище все швидше і швидше. Вже й карликові білі лілії замість звичних раніше, вже й чорна вільха, котра може рости й при болоті, шалено розростається замість верб, що люблять повітря й у землі.

Бо відходять на Шлях великий-довгий-вічний покоління, для яких Книга була й Богом, й іконою. Водночас. І сонячні до нестями соняхи – пучкі променів – у неглибоких глибинах води літнього ще дня моєї Ріки все ласкавішають і ласкавішають, старяться, посміхаючись і рибцям, і водоростям своїм, й донному пісочку, що й сам, як сонце такого дня... і сам ніжить кожного равлика-путівника на собі, кожного... Ага, ласкавішають ті водяні сонячні соняхи, наче погляд бабці, котра все поблажливіше й поблажливіше споглядає трагізм і комедію Світу, який вже сама не в силах міняти на луччий, тож мовчки довбеться й довбеться вдолою голочкою, своєю подруженькою, старою-надійною, неламкою та й не гнучкою, довбеться у полотні, вишиваючи на ньому Щастя. І Горе? Тавжеж. Аби хоч знали, як воно все переплітається: що полтавські красно-чорні виноградні лози з найстаровинніших і наймолодших тобі узорів.

А у приворсклянських наших городах?.. що так часто із пагорбів опускаються мало не до самої Ріки? Там самé літо – у хаосі своєму ж – мліє у заростях кропу. Майже до втрати свідомості – мліє. Та й нащо та свідомість у раю?.. Га... Он під приворскляним городом квітки вершкові, схожі кволим, але несподівано страшенно чіпким плетивом своїм на якийсь зовсім древній та дикий хміль. Але куди тому хмелеві! Хіба він *так* розмедовує усю округу? Це ехеноцистіс шипуватий (його у народі скаженим огірком обізвали, бо плодики його, схожі на чудні пузаті огірочки, лопаються по досяганні та й далеко розбризкують насіння – точнісінько як гарбузове. Ехеноцистіс забрів до нас на підосвах американських солдат аж із Північної Америки услід за Другою світовою. Спочатку, по війні, прикрашав багаті садиби Європи, а потім дехто з його величезного вже плем'я ізкурвився та й утік звідтіля, та й... та й оселився у заплавах річок великих і не дуже, і зовсім малих-непоказних, і... І декоруючи не лише карякуваті чагарники, пропали в болоті без достатку кисню і вже мертві од того, але й живі крони кущів, невеликих деревець, високого бур'яну такі театральні лаштунки ця ліана влаштувала! Хто любить класичний ажурний легкий декор – зачарується. При болотах та болітцях, у тому числі й ворсклянних, влаштовує ліана чарівний свій гірляндовий гармидер торжеств вільно звисаючих красот. І так розцвіли та заповнили собою увесь пригородній простір цієї нав'язливі ліани, й такий божевільно-медово-солодкий аромат запустили-розлили по

всій окрузі, що хочеться впасти у них: у цвітки, у аромат їх, у... А ще й хтозна у віщо. Потім. Чи в сон, а чи у саму солодку-пресолодку... смерть! Та не треба. Бо... У заростях височеного, цвітучого, на жовтий густий пилок аж надто щедрого простяка-кропу саме літо смачно умліває-домліває, як у печі, і обіцяє більше, і – живого! Стоїть його аромат кріпко. І ще в останніх тижнях Юля кріпиться дуженько, самого себе укріплює аж до Августу – аж поки не віддихається літо. Аж потім – ухагне... Коли вчадіють-перечадіють од нього усі городні. А як ніжно уколисує тоді їх – городніх і негородніх – наша рідна лобода! Висока. Світла. Ота, до нашого ж борщу... Ота, така ж височенна та ніжна на полтавській землі вироста, ледь зеленкувата, бо жовтаво-салатна. Лобода, у якій кремнію так до грецья-а-а... наче у самій кріпкій та веселій на живину усяку земній корі. Тож недаром полтавці, котрі так полюбляють лободу в борщах своїх, – найкріпкіші та найвеселіші у світі люде.

А й бур'ян-лобода ніжністю змагається із культурно-смачною: спочатку ніжно-ніжно охоплює-проростає корінням землицю полтавську, ніжним листям сизо-зеленим вкрашає її, аж поки... А поки одеревеніє-очерствіє і коріння цієї лободи, і стебло. Аж поки цими пазурами зло не вцупиться в землю, допиваючи останні соки з інших, неагресивних зелених.

– Вирви! Вирви... – просять предки, що не терпіли й жодної бур'янини на своїх городах.

А я хочу просто плисти.

Ворсклом своїм.

Бо я – аж дві Риби зразу: одна проти течії має плисти за генетичним начерком долі своєї, друга – за нею: за течією, за долею як фатумом своїм власним.

...Ой!

А хто це раптом заспівав... та такої жалібної...

– Стоїть гора високая,

А під горою гай, гай, гай...

Зелений гай густесенький,

Неначе й справді рай!

Під гаєм в'ється річечка,

Як скло вода блищить, блищить...

Долиною широкою

Кудись вона біжить.

Край бережка у затінку

Прив'язані човни, човни...

Там три верби схилилися,

Мов журяться вони.

Та це ж бабуся моя Санічка заспівала слова самого Глібова!

І аж мліє голос її від розпуки. Аж мліє Ріка її. Од того голосу її... І дрібні діамантові Саніччини слізки скоро так, ізпрожого пострибали-покотилися-застукали... та голосно так застукали!.. землю втопаної до Ворскла приполтавської стежки, до рідної бабусиної Ріки. Тонесеньким голоском, викуваним до дзенькоту розпачливого усіма їх (і бабусі, і ріки) щастями і нещастями, удачами і гóрями заспівала. І коли вже доспіває собі... Мабуть, тоді разом зі старою Санічкою, котра ще так недавно була красивою, сильною-вдалою дівкою-полтавкою, плаче й Ворскло її. І Шлях усіхній наш... Заплакав!

– Журюся й я над річкою...

Біжить вона, шумить, шумить.

А в мене бідне серденько

І мліє, і болить.

Болить воно та журиться,

Що вернеться весна, весна,

А молодість не вернеться,

Не вернеться вона!

І чого б ото хоча б Ворсклові нашому в розпуку впадати? Хіба що за кумпанію...

А таки справді – кумпанійська Ріка. Скількох собою зібрала! Нас. Усіх нас. І Шлях – зібрав. Сам як Ріка. А Ріка – як Шлях... Недавно молочниця моя, з Горобіївки, Вера, так сказала про це:

– Якби дано мені було вибирати: дорога сухопутна а чи – ріка... я вибрала б ріку!

Сьогодні, в самій серединці серпня кріпко ряскою веселою подзьобаний Шлях Річковий. Цілі заплави її салатного щоякнайяскравішого кольору (таким ніякий салат насправді й не буває!) аж зацвірінчали – в міради ротиків невидимих! – дружно, голосно так од своєї веселої яскравості та насунули і на Ворскло, і на річечку-приток лівий його: маніпусінку Ахтирку (протікає через таке ж малесеньке містечко), так занедбану людьми річечку, затюкану вживу і відходами гальваніки із кирпичних худих колодязів «Сільмашу» та залізних великих ємностей «Промзв'язку»... річечку, упродовж багатьох десятиліть «загальваненої» двома заводами... і дохлими поросятами-кролями із вилізаних по-хазяйському людських обійсть, затюкану, і... О, Господи! Які храми із золотими банями стоять навкруг, як люди до них сумно-радісно ідуть-біжать... Які комори краму навколо під вивісками аж трьома мовами! І до них скоренько так біжать, навперейми, один з-перед одного. І ніхто у тому бігові своєму й чужому не бачить, що у затінку старих верб, розкішно оплутаних усеньке літо квітучою оманливою красою паразита-ехоноциста («реактивного»), у затінку чорних осокорів та звичайних чорних тополь, вже ледь ловлячи Сонце на окремі донні острівці свої піщані-чисті, манюсінка річечка, притока Ворскла, долоньки їм свої виключно радісно, по-дитинному простягає:

– Я – тут! Я – ще трохи жива! Я тутощня... А ви... Ви – звідки?

...Ось і жовтень. А яскраве сонце і досі потроху гріє, й жарко бува. І так блищить ріка! А іще дужче за неї виблискує над водою срібна мілкота, яка... А! Ось-сьо й вона: лясь!.. лясь, лясь, лясь! До восьми відчайдушних лясків налічую, коли дискретною стріляльною лінійкою тікає якась верховодочка од окунька або й од самої щуки, то вискакуючи у повітря, летючи, то знову падаючи на рідну стихію, аби знову спружинити від її «натяжної стелі». А ніжний вітерець сам по собі, незалежно ні од кого ледве-ледве гонить дрібні хвильки. А на їхніх вершечках... Танцюють граційні сонячні ромби! Встоюючи мить на гребішку хвильки, на одній ніжці танцюють! Підтанцьовуючи солу сонця і акомпанементу води, веселяться, то витягуючись у струнку, то стаючи ледь товщими... і більш підхожими до ... До чого? До кого? Хто – вони?

А вони скачуть та й скачуть самі по собі з хвильки на хвильку, то начебто бажаючи вислизнути із обійм Вітру і навіть Сонця, то мовби добровільно... знову коряться їхній волі, тим часом наближаючись, притуляючись один до одного й до наступного. Спинками притуляються і до воздушного, і до сонячного вітру. Й так віддихуються... Мить. Одну мить відпочивають. І знову танцюють. На одній ніжці! Так хто ж – вони?! При чому тут якісь-то ромби, якась-то геометрія... Не може бути геометрія і – такою! То... то... Хто... вони... Душі! Ага, душі людські... Звідтіля... У цій сонячній зграйці. Всі. Ось тільки хто де? Не розібрать... Однакові?! Різні?..

Вітер вольно-воздушний... ні... мабуть, таки сонячний, бо Сонце скорє якесь сього дня, споро так біжить небозводом... ага, вітер сонячний далі, далі відігнав веселу зграйку. Та вона все так же само дружно держиться разом і ладом! Хоча й дрібушить вже тремтливо-смиреними стрибочками кожна душечка-споришенка на своїй тонкій ніжці-стеблінці все далі, далі... далі!.. наче відступають усе оці душечки яскраві, спинками відступають... відступають... Не оглядаючись на Сонце, що тягне й тягне їх до себе. І не уступаючи сильно-вольно-воздушному вітру, який штовхає і штовхає худорляві їхні грудки... Відступають, не зводячи поглядів своїх – невидимих нам – із нас же... Аби й не бачити, як погаснуть вони в скоро наступаючому й наступаючому на світло, на світ увесь сірому вечорі. Це вже вище моїх сил. Отож на згадку, як на підмогу, приходять сестрине, Ленчине, фізички-математички моєї:

– Ото й подумаєш... Коли людина помирає, віруючі кажуть: «Душа відлітає». І я все думаю: електромагнітні хвилі ніколи не зашкоджують одна одній, бо й не перетинають шляхів одна одній одна одною. Не гасять сусідок, а чи дальніх. Кожна – сама по собі. У кожної своя доля та своя якість. Сферичні електромагнітні котяться й котяться?.. Як перекотиполе! Отак і душа? Бродягою бездомною? Бурлакує захоплено Всесвітом? Сама не знати куди? Чи то її хтось тягне до себе, притягує, аби вчепитися, як у душу, насправді... Котиться таки – до нього? А чи летить, стрімко?

Мозок – то також фізика, як і все навколо. І електромагнітні поля, хвилі, кванти, частки, котрі вже ніхто не наважується називати елементарними. Усе таке складне у світі... Отож, і душа... Щонайскладніше зі складного, ба навіть із найскладнішого. Ой! А що це... що це за акомпанемент тому... Квантовому!?

– Санічко! – то ізнов й ізнов голос тоненький та дзвінкий, як звонічок мерехтливий у звукові своєму старечому, мені вчувається. Й справді! Звучить...

– А наточи мені водички у кружечку мою. І скажи, сіко врем'я?..

– Зараз. Зараз... Зараз підйду! І до води, і до врем'я... Вашого. А потім вже й до свого. Зараз...

Хоча врем'я те... Моє!.. О-о-оно... Вже й ложе ріки піщане холоде від льодяних лодяників ізнизу (так вже здається на фоні спекотливих іще серпневих послідніх днів...) А від ложа того попід тонкою плівкою прогрітої удень води плине... ціла тобі льодяна ріка! Бр-р-р... Як незатишно од неї, як гірко, як сумно. Коли ще навкруг – свято літа. І ти бачиш. І чуєш. Його. А!

Найкраща у світі мить: стоячи-коливаючись у воді Ворскла свого навшпиньках... а це вже тільки й на одних великих пальцях... рішаєшся одштовхнутися од піщаного твердого дна... І ота.. Оця! Мить... одна-єдина мить... Найщасливіша! Коли мов злітаєш, відриваючись від дна і... Летиш! Летиш одну-єдину мить. У невагомості летиш. Назустріч своєму Ворсклові – у найтітнімнішу мить: із природою: із своєю, із ворсклянню, зі всіхньою!

А хтось там гукає мене з берега? О... Настуся моя кричить:

– Бабуся, бабуся! Я забулася... як називаються оті, оті... Оті, що для краси ночі!

– ?..

– А, згадала! Я сама згадала! Зірки! Зірки, бабуся!

О, Господи...

Сміюся, аж захлинаюся од сміху – не од води ворскляної... Вертаю до берега, бо... так реготати у воді – лячно... Але тут і вода глибинна наче потеплішала од онучиних перлів. Виходити на берег вже не хочця. Але треба. Треба вийти на берег, правою рукою міцно тримаючись за предків од Ворскла їхнього, ліву руку простягти до Настусі, до її майбутнього... І – далі, далі!..

Далі.

Які тільки далі odkриваються...

Чорні – розталий жирний полтавський пар; лілові вже, як цвіт барвінку нашого вічнозеленого, любого і взимку; як ряст у марту; сині, як проліски мартівські; голубі, як небо ще чи вже неспекотне; зелені, як береги Ворскла та вода його; жовтогарячі, як цвіт нагідок наших та пелюстки красолі-красавиці... Різові, як рожа уповні! Красні, як розки... Фуксійні або аж бурякові наче, як самі троянди. Або знов... лілові далі, аж сизі! Сизі, як жито молочне... мов паша у передзим'ї.

І все те – у сорочці полтавській. Од розсошанської до решетилівської.